

Натура 2000

Опазване в партньорство

Съдържание

„Натура 2000“ - част от живия пейзаж	страница 3
Управление на обекти, включени в „Натура 2000“	страница 4
Земеделие и обекти, включени в „Натура 2000“	страница 6
Горско стопанство и обекти, включени в „Натура 2000“	страница 8
Дейности, свързани с отгих и почивка в обекти, включени в „Натура 2000“	страница 10
Оценка на нови проекти за благоустройство	страница 12
„Натура 2000“: разсейване на митовете	страница 14

**Europe Direct е служба, която ви помага да намерите отговори
на вашите въпроси за Европейския съюз**

**Нов безплатен телефон:
00 800 6 7 8 9 10 11**

В интернет може да се намери много допълнителна информация за Европейския съюз.
Достъп до тази информация може да се осъществява чрез сървъра Europa (<http://europa.eu.int>).

Повече информация относно политиката на Европейската комисия за опазване на природата
можете да намерите на интернет адрес: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/>

Данни за включване в каталог са дадени в края на настоящата публикация.

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности, 2005 г.

ISBN 92-79-00427-1

© Издателство на европейските институции, 2007 г.

© Превод: Преводаческа агенция „Интерланг“, 2007 г.

Произведено от рекламно-издателска къща „Минерва“, София, май 2007 г.

Разпространява се безплатно

Очаква се мрежата „Натура 2000“ да обхване почти една пета от територията на ЕС.

Това означава, че тя представлява неразделна част от нашия селски пейзаж, в който хората заемат централно място в процеса.

„Натура 2000“ - част от живия пейзаж

Мрежата „Натура 2000“ беше създадена през 1992 г. чрез приемането на Директивата за местообитанията, която заедно с Директивата за птиците представлява крайъгълният камък на политиката за опазване на природата в Европа.

Тя е част от реакцията на Европа за съхраняване на световното биологично разнообразие в съответствие с международните задължения съгласно Конвенцията за биологичното разнообразие. Тя е и важен елемент от изпълнението на поетия ангажимент от държавните и правителствените ръководители в Европа по време на срещата им на високо равнище в Гьотеборг през 2001 г. за „спиране на загубата на биологично разнообразие до 2010 г.“.

Целта на мрежата „Натура 2000“ е да се опазват и управляват уязвими видове и местообитания в тяхната естествена област на разпространение в Европа, без оглед на национални или политически граници. Въпреки това „Натура 2000“ не е просто система от строго охранявани природни резервати, в които системно се изключва всякаква човешка дейност.

При „Натура 2000“ се възприема различен подход, а именно признава се, че човекът е неразделна част от природата и човекът и природата работят най-добре в партньорство помежду си. Всъщност много обекти, включени в „Натура 2000“, са ценни именно заради начина, по който са управлявани досега и ще бъде важно да се гарантира продължаването и в бъдеще на тези видове дейност (например, екстензивно земеделие).

Такъв подход има много предимства както за опазването на природата, така и за хората, които живеят и работят в селски райони. Чрез активно приобщаване на различни землеползватели в управлението на обектите, включени в „Натура 2000“, може да се гарантира запазването на уязвими полуестествени местообитания и видове, които зависят от наличието на положително управление.

По същия начин широкият мащаб на „Натура 2000“ я прави мощен съюзник, способстващ за запазване на икономическата жизнеспособност и социалната структура на много селски райони. Тя може да предостави нови възможности за икономическа диверсификация и вътрешни инвестиции.

Сега това се признава на най-високо политическо равнище. Наскоро извършената реформа на общата селскостопанска политика премахва обвързаността на плащанията с производството и я заменя с еднократни земеделски плащания на основата на добри земеделски и екологични условия.

Разшири се и обхватът на мерките, които могат да се финансират съгласно Регламента за развитие на селските райони. Една от целите на този регламент е да способства за подобряване на околната среда и селските райони чрез подкрепяне на мерки за управление на земите, които благоприятстват биологичното разнообразие в Европа и по-конкретно мрежата „Натура 2000“.

В настоящата брошура се разглеждат проблеми на управлението на „Натура 2000“ в различните сектори на землеползване и се проучват съществуващите възможности за работа в партньорство с различни заинтересовани групи за опазване на богатото природно наследство на Европа, като същевременно се насърчава устойчивото развитие.

Допълнителна информация по тези въпроси, както и за документите, съдържащи насоки на Комисията, може да се получи на интернет страницата на Европейската комисия, посветена на природата: [http:// europa.eu.int/comm/environment/ nature/](http://europa.eu.int/comm/environment/nature/).

„Натура 2000“ подкрепя принципа за устойчиво развитие. Целта ѝ не е да се преустанови всякаква стопанска дейност, а по-скоро да се определят параметрите, по които може да се осъществява тази дейност, като същевременно се опазва биологичното разнообразие на Европа.

Управление на обекти, включени в

Как се избират обектите?

Мрежата „Натура 2000“ се състои от „специални зони на консервация“, определени за един или повече от 198-те застрашени видове местообитания и 800 видове, изброени в приложенията към Директивата за местообитанията.

Тя включва и „специални защитени територии“, класифицирани съгласно Директивата за птиците за около 200 застрашени птичи видове и влажни зони с международно значение. Някои много важни райони са едновременно специални зони на консервация и специални защитени територии.

Досега в мрежата „Натура 2000“ са включени около 20 000 обекта. Заедно те обхващат почти една пета от европейската територия.

Целта е да се предостави възможност за запазване или, при необходимост, възстановяване на тези уязвими местообитания и видове до благоприятно състояние на консервация в естествената им област на разпространение в Европа.

Обектите се подбират в три етапа.

➤ **Първият етап** включва научна оценка на национално равнище. Въз основа на общи научни критерии всяка държава-членка определя важни обекти за съществуващите на нейна територия видове и местообитания. След това тези национални списъци официално се изпращат на Европейската комисия.

➤ **Вторият етап** включва извършване на подбор от националните списъци на обекти с общностно значение според един от сегите биогеографски региона в Европа. Това се извършва от Европейската комисия в

тясно сътрудничество с държавите-членки и научни специалисти. Тъй като всеки биогеографски регион обхваща няколко държави или части от държави със сходни природни условия, обекти могат да се подбират от цялата естествена област на разпространение на всеки вид или местообитание, без оглед на политически или административни граници.

➤ **Трети етап:** След извършване на подбора на обектите по време на втория етап те стават част от мрежата „Натура 2000“. След това държавите-членки разполагат със срок от 6 години, за да ги определят като специални зони на консервация и, при необходимост, да въведат мерки за положително управление за запазване или възстановяване на видовете и местообитанията до благоприятно състояние на консервация.

Какви са задълженията за обектите, включени в „Натура 2000“?

Според изискванията на Директивата в обектите, включени в „Натура 2000“, трябва:

- да се избягва извършването на увреждащи дейности, които биха могли значително да нарушават спокойствието на видовете или да влошават състоянието на местообитанията, за които е определен обектът.
- при необходимост да се предприемат положителни мерки за запазване и възстановяване на тези местообитания и видове до „благоприятно състояние на консервация“ в тяхната естествена област на разпространение.

Държавите-членки сами определят методите за постигане на това, за да са налице правни гаранции за консервацията на обекта. Използваните методи могат да бъдат:

- нормативно установени (напр., създаване на природен резерват),

¹ „Натура 2000“ е създадена с Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна и Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 2 април 1979 г. относно опазването на дивите птици

„Натура 2000“

- договорни (напр., подписване на договори за управление със собственика на земята) или
- административни (предоставяне на необходимите средства за управление на обекта).

Независимо от използвания метод, трябва да се отчитат икономическите, социалните и културните изисквания и регионалните и местните особености на съответния район. Този принцип е определен в Директивата за местообитанията.

Участие на заинтересованите лица

На практика това означава работа в тясно сътрудничество със собствениците на земята и групите от заинтересовани лица в и около отделните обекти, включени в „Натура 2000“, за да се договорят най-подходящите начини за опазване на съществуващите видове и местообитания при същевременно зачитане на местните социално-икономически условия.

В Директивата за местообитанията се препоръчва използването на планове за управление, които да способстват за установяването на диалог между всички заинтересовани лица и договарянето на прагматични управленски решения за съответния район.

Макар и незабължителни, плановете за управление са полезни инструменти:

- в тях се посочват потребностите от опазване на съществуващите местообитания и видове, така че за всички да е ясно какво и защо се опазва;
- в тях се обясняват социално-икономическите и културните условия в района и взаимодействията между различни земеползватели и съществуващите видове и местообитания;
- те предоставят открит форум за об-

съждане между всички заинтересовани групи

- те способстват за изграждане на консенсусно гледище за дългосрочното управление на обекта;
- те създават чувство за споделена отговорност за окончателния резултат.
- те спомагат за намиране на практически управленски решения, които са устойчиви и изцяло интегрирани в други практики за земеползване.

Насоки на Комисията

За да улесни разбирането на разпоредбите на Директивите в областта на опазването на природата по отношение на обектите, включени в „Натура 2000“, Комисията е публикувала

тълкувателно ръководство, което съдържа подробни насоки за някои ключови понятия, използвани в член 6 от Директивата за местообитанията.

Не е вярно, че...

- **Присъединяването на земя към обект, включен към „Натура 2000“, засяга правото на собственост върху тази земя**
- **Имотите автоматично губят стойност поради определянето на дадена територия за обект, включен в „Натура 2000“**
- **Ще се ограничат всички видове стопанска дейност**
- **Ловът се забранява**
- **Се забранява изграждането на всякакви нови инфраструктури**
- **Ежедневните дейности ще трябва да се подлагат на оценка за въздействие върху околната среда**

Вярно е, че...

- **Много съществуващи практики за земеползване ще продължат както преди, тъй като вече са съвместими с опазването на съществуващите местообитания и видове**
- **В много случаи, когато методите на земеползване се отразяват неблагоприятно на съществуващите видове и местообитания, те могат да бъдат приспособявани, без да се застрашава производителността**
- **За управленски дейности, които благоприятстват опазването на природата, може да се получава допълнителна финансова помощ по силата на Регламента за развитие на селските райони**
- **Ловът, риболовът, туризмът и другите дейности, свързани с отгих и почивка, ще продължат, при условие че се управляват устойчиво и не се отразяват неблагоприятно или не възпрепятстват възстановяването на съществуващите редки видове и местообитания**

Много обекти, включени в „Натура 2000“, са ценни именно заради досегашния начин, по който се е обработвала земята

Земеделие и обекти, включени в

Промяна на тенденциите в земеделието

Европа има един от най-разнородните и разнообразни селски пейзажи в света. Това разнообразие е произлязло вследствие на вековно прилагане на различни земеделски практики, които са довели до създаването на богати на видове полуестествени местообитания като сенокосни ливади, влажни пасища, гористи пасища и открити равнинни местности.

Тези полуестествени местообитания са част от онова, което прави пейзажа на Европа толкова специален както от културна гледна точка, така и от гледна точка на биологично разнообразие.

Този ценен ресурс, обаче, бързо изчезва. Селското стопанство в Европа претърпя някои големи промени през последните петдесет години. След войната земеделските стопани биваха насърчавани да извършват всякакви възможни видове интензификация и модернизация, за да повишават своите добиви и ефективност. Въведени бяха монокултури, разшириха се обработваемите площи, разраснаха се животновъдните стопанства и се въведе използването на пестициди и торове.

Но не всички земеделски стопанства можеха да следват тази тенденция. Някои бяха възпрепятствани от местните условия: твърде стръмни ниви, твърде бедна почва, твърде отдалечен район, твърде интензивен човешки труд ... В резултат на това много земеделски стопани в по-крайните селскостопански райони на Европа бяха принудени да изоставят земите си и да търсят работа другаде.

В резултат на това големи площи земеделска земя в Европа бяха сериозно преобразувани или просто изоставени.

Комбинираните последици от тези противоречиви тенденции върху природното наследство на Европа са значителни. Много от богатите местообитания и видове на територията на земеделски земи бързо изчезват.

Земеделските земи, включени в „Натура 2000“

Тъй като наличието на голямо биологично разнообразие обикновено съвпада с ниски селскостопански добиви, повечето земеделски земи, включени в „Натура 2000“, се намират в крайните земеделски райони. Типични примери за такива земи са алпийски ливади и пасища, степни полета, общински пасища и планински хълмове, открити бърда или влажни пасища.

Съществуващите земеделски практики в тези райони вероятно вече са съвместими и следователно следва да продължат да бъдат разрешени, както преди. Въщност, определянето им като обекти, включени в „Натура 2000“, би могло допълнително да спомогне за засилване на тези дейности, като се обръща внимание на значението им за обществото и чрез съсредоточаване на средства на ЕС за тяхното запазване и, по възможност, повторно въвеждане.

Новият Регламент за развитие на селските райони

Значението на земеделието за поддържане на естествената ни околна среда сега се признава на най-високо политическо равнище. Например, последните промени в общата селскостопанска политика премахнаха обвързаността на земеделските плащания с производството и вместо това ги обвързаха със запазването на земеделската земя в добро агро- и екологично състояние.

Последният Регламент за развитие на селските райони (2007-2013 г.) също цели подобряване на околната среда и селските райони. Въведени са нови мерки и са засилени съществуващи мерки за подкрепа на практики за управление на земите, които са благотворни за околната среда, като например агроекологичните системи.

Това има огромни последици за биологичното разнообразие в Европа и по-конкретно за мре-

„Натура 2000“

жата „Натура 2000“. Сега земеделските стопани имат право на допълнителна финансова подкрепа за това, че се намират в обект, включен в „Натура 2000“, и за поддържането на райони с висока природна стойност.

Възможности за „Натура 2000“ съгласно Програмата за развитие на селските райони

- „Еднократно“ земеделско плащане вече не е обвързано с производството. Вместо това то ще се обуславя от поддържането на земеделската земя в „добро земеделско и екологично състояние“. Това означава спазване на разпоредбите на Директивите за местообитанията и птиците.
- Предоставя се временна и прогресивно намаляваща помощ за смекчаване на последиците от спазването на наложените от законодателството на ЕС особено високи стандарти за околна среда, хигиена и ху-

манно отношение към животните. Помощта ще се изплаща под формата на сума с фиксиран размер (макс. 10 000 евро годишно на стопанство), който постепенно ще намалява в продължение на най-много 5 години.

Определението за „райони с екологични ограничения“ сега се ограничава изключително и само за районите, включени в „Натура 2000“. Това помага на земеделските стопани да спазват разпоредбите на Директивите за местообитанията и птиците и да бъдат компенсирани за всяка особена форма на управление, която трябва да прилагат, излизаща извън пределите на обичайните изисквания за добра земеделска практика.

- Това може да се допълва от доброволни агроекологични схеми, предназначени за опазване на околната среда и за запазване на биологичното разнообразие. Те могат да бъдат специфично насочени към конкретни райони или видове, напр. необлаго-

родени пасища, дърдавци, дропли ... Държавите-членки сами определят собствените си агроекологични схеми, които да отразяват техните регионални или национални приоритети.

- Може да се предоставя и помощ за изготвянето на планове за управление, свързани с обекти, включени в „Натура 2000“, и за повишаване на мястото на стойността на обекти, включени в „Натура 2000“, и на други райони с висока природна стойност като публични места за отглед и почивка.

Земеделски мерки, които са благотворни за дивата природа

1. Оставяне на ивица незасята и необработена с торове земя в края на нивата или по протежението на речни корита
2. Въвеждане на коситба с оглед насърчаване на растежа на редки диви цветя
3. Намаляване на употребата на пестициди и торове
4. Избягване на оран или прибиране на реколтата по време на годината, когато различни видове отглеждат своите малки
5. Приспособяване на режимите за паша с оглед насърчаване на мозаечна структура на навиците и предотвратяване на последиците от прекомерна или недостатъчна паша
6. Възстановяване на малки езера
7. Използване на култури, които се засяват през пролетта, като маслогайна рапица, къдраво зеле ...
8. Възприемане на ротационно земеделие със смесени култури като люцерна
9. Възприемане на метод на косене от центъра към периферията с оглед почистване от диви растения
10. Оставяне на необработени зимни стърнища

Работа със земеделски стопани за възстановяване на пашата на остров Йоланд в Швеция

В продължение на векове остров Йоланд в южна Швеция се е използвал за екстензивна паша на смесица от овце, едър розгат добитък и коне, което е довело до сложна мозайка от „мъхесто-тревисти“ местообитания със забележително ботаническо разнообразие. Това е била и основната стопанска дейност на хиляди жители на острова. През последните 30-40 години, обаче, поради слабата възвращаемост от екстензивно животновъдство, много от дребните земеделски стопани на острова са преустановили дейността си. Тъй като малко територии се използвали за паша, мъхесто-тревистата растителност започнала да изчезва и да се замества от шубраци със значително по-ниска природна стойност.

Вследствие на включването на 26 000 ха мъхесто-тревисти местообитания в мрежата „Натура 2000“ регионалният орган по опазване на природата положил усилия в тясно сътрудничество с местната земеделска общност за разработване на специално предназначена за мъхесто-тревистата растителност агроекологична схема. В резултат на това е възстановена пашата върху 85% от територията, покрита с такава растителност, а земеделските стопани получават плащания в размер на над 2 милиона годишно. Също така се откриват нови пазарни възможности за продукцията им, не на последно място благодарение на по-големия приток на туристи, привлечени от уникалното природно и културно наследство на острова.

Определянето на територия за обект, включен в „Натура 2000“, не означава, че всички гори трябва да бъдат систематично изведени от експлоатация, а че може да е необходимо дейността да се приспособи, за да се гарантира, че не се застрашават съществуващи редки видове и местообитания

Горско стопанство и обекти, включени

Горският ресурс на Европа

Днес около една трета от европейската територия е покрита с гори, макар че това покритие варира значително в рамките на отделните държави-членки (до 72% във Финландия и по-малко от 8% в Ирландия).

Повечето гори са определени като „годни за дърводобив“ и са обект на различно по степен интензивно ползване от човека. Както в селското стопанство, и тук тенденцията през последните петдесет години беше по посока на интензификация на използването на екзотични дървета. Сега ЕС е вторият по големина производител на хартия и обработен дървен материал в света.

Горите на Европа, обаче, са важни и по много други причини: те предотвратяват ерозията, съхраняват водата и въглерода и имат висока стойност като място за отдих и почивка.

Освен това те се характеризират с особено богато биологично разнообразие. Поради структурната си сложност и разнообразие те са идеално местообитание за широк спектър диви растения и животни, както и естествен подслон за големи месоядни животни като мечки, орли и вълци, които някога са се скитали свободно из залесения пейзаж на Европа.

Типичните примери за вековни естествени гори, наред с други, включват горите в западната тайга на Финландия и Швеция, девствените брезови гори и горски масиви от зелен дъб в централна Европа, дъбовите гори в Португалия и хвойновите гори в Средиземноморието.

За съжаление, малко от тези девствени гори са оцелели до 21-и век. Това, което е останало от тях, обикновено е много ограничено по обхват и силно разпокъсано, поради което те са включени в Директивата за местообитанията.

Управление на горите в „Натура 2000“

„Натура 2000“ включва както естествени гори, така и управлявани полустествени гори.

Както при селското стопанство, включването в „Натура 2000“ не означава, че всички гори трябва да бъдат систематично изведени от експлоатация. Независимо от това, наличните практики за управление следва да отчитат съществуващите природни ценности, по-конкретно видовете и местообитанията, заради които територията е определена като обект, включен в „Натура 2000“.

Приспособяването би могло да бъде относително просто, например, да се оставят мъртвите дървета на земята или да се опазват определени дървета, в които свиват гнезда редки птици, или да бъде по-сложно, например, да се въвежда избирателна сеч на принципа на продължителна ротация или да се изкореняват екзотични дървета и на тяхно място да се засаждат естествени листопадни дървета.

Това много ще зависи от местните условия в гората и съществуващите в нея видове и местообитания. И в този случай е най-добре решенията относно дългосрочното управление да се вземат за всеки случай поотделно в тясно сътрудничество с местните заинтересовани лица и собственици на земи.

С оглед подпомагане на процеса се предлага финансиране от ЕС съгласно новия Регламент за развитие на селските райони (2007-2013 г.) за горите в „Натура 2000“, които са частна собственост. Въведени са и нови горско-екологични мерки. Подобно на агроекологичните схеми, те предоставят допълнителна финансова помощ за доброволни природосъобразни практики в горското стопанство.

В „Натура 2000“

Насоки на Комисията за управление на горите в „Натура 2000“

За да способства за изясняване на ролята на горите и горското стопанство в „Натура 2000“, Комисията е изготвила документ, съдържащ неофициални насоки. Целта е да се информират заинтересованите лица и органите за съществуващия опит в Европа в областта на „Натура 2000“ и горското стопанство - от национални политики до примери за индивидуални проучвания.

Документът предоставя и рамка за незагължителни насоки относно управлението на горските обекти, включени в „Натура 2000“, главно въз основа на съществуващи инициативи за насърчаване на устойчивото управление на горите, определено от Конференцията на министрите за опазване на горите в Европа.

Управление на горите в Германия при същевременно опазване на дивите петли

Черната гора в южна Германия е последното останало убежище за дивите петли в Централна Европа. През 90-те години на миналия век 80 km² гора с някога високи добиви с търговска цел е изведена от експлоатация, за да може да се върне към по-естествено състояние. Това, обаче, не било добра вест за дивите петли. Без управление гората станала твърде стара, еднообразна и гъста за много горски видове и вече не предлагала мозайката от необходимите за оцеляването на дивите петли видове местообитания.

Поради това Регионалният институт по горско стопанство е решил повторно да въведе активно управление на района въз основа на потребностите от опазване на видовете. Той направил заключение, че не цялата гора трябва да е оптимално местообитание за видовете, а че 30-45% биха били достатъчни, като във времето това съотношение в района постепенно се променя. Необходимите за постигане на това специфични предписания за управление били обсъдени с местните горски стопани, с които след това били сключени договори за изпълнение.

Този динамичен подход за управление на горите бил оценен високо от местните горски стопани. Те отново могли да извършват стопанска дейност в района и много от консервационната работа можела да се извършва без особени усилия в рамките на обичайните практики за управление на горите.

Интересът им бил толкова голям, че няколко години по-късно напълно подкрепили предложението за разширяване на залесената с гори територия в „Натура 2000“, за да се включи цялата метапопулация от диви петли.

Договори за управление на гори във Франция

Франция осигурява подслон на половината видове горски местообитания, изброени в приложение I към Директивата за местообитанията. Вследствие на това 40% от предложените за Франция обекти, включени в „Натура 2000“, имат горски компонент. Повечето са частна собственост - не големи горски стопанства, а дребни частни земевладелци със средна площ на притежаваните парцели от 4 ха.

Предвид на това обстоятелство Франция е избрала правен механизъм за прилагане на „Натура 2000“, който се основава на доброволно сътрудничество на местно равнище. Така за всеки обект, включен в „Натура 2000“, се изготвят насоки за управление под контрола на местния орган, за да се определят специфичните потребности от опазване на съответния обект и необходимите за целта практически мерки (в т.ч. финансиране).

Преди да се приемат с местен нормативен акт формулираните в резултат на това препоръки се обсъждат в рамките на създаден официален управителен комитет, в който участват местните заинтересовани лица. При изпълнението на тази задача местният орган и заинтересованите лица се подпомагат от подробно справочно ръководство за горските местообитания, изготвено от френското Министерство на околната среда, в което се предоставя подробна информация за интереса от опазване на всеки от видовете гори и свързаните с тях видове, както и за техния производствен капацитет и икономическо използване. Това помага да се определят подходящи равнища на горски дейности с търговска цел. След изготвянето на насоки за управление и в зависимост от вида на необходимото допълнително управление местният орган може да сключва договори за обществени услуги, наречени договори „Натура 2000“, с оглед възмездяване на местните заинтересовани лица за „предоставяните на общността услуги“. В договора се определят конкретните задачи за изпълнение в рамките на най-малко петгодишен срок за запазване или възстановяване на целевите видове и горски местообитания и начинът на плащане, което може да се извършва под формата на инвестиционни субсидии или годишни помощи на хектар.

Тези договори частично се финансират от ЕС чрез новата Програма за развитие на селските райони. По такъв начин могат да се теглят значителни финансови средства, които да позволяват на заинтересованите лица активно да управляват горските обекти, включени в „Натура 2000“, които в противен случай биха могли да бъдат изоставени или изсечени.

Мрежата „Натура 2000“
предлага на хората уникална
възможност да открият и да
се радват на богатото
природно наследство на Европа

Деятности, свързани с отдих и почивка

Отдых и почивка сред природата

Хората търсят природа по много разнообразни причини. Мнозина искат да си почиват сред спокойствието и тишината на живописна околна среда, някои обичат да изследват нови територии, а други проявяват повече интерес към дейности, които се практикуват сред природата, като плуване, ходене пеша, колоездене, риболов или лов ...

Каквато и да е тяхната мотивация, „Натура 2000“ предлага на хората уникална възможност да открият и да се радват на богатото природно наследство на Европа.

Повечето от тези дейности, свързани с отдих и почивка, могат да бъдат съвместими с разпоредбите на Директивите за местообитанията и птиците, доколкото не оказват неблагоприятно въздействие върху съществуващите местообитания и видове.

Ключът за това често се състои в деликатното планиране и разумно използване на ресурсите, за да се гарантира, че в крайна сметка няма да се разруши нещото, върху което те почиват.

Ловът е типичен пример. В Директивите за птиците и за местообитанията се признава законосъобразността на лова като форма на устойчиво използване и не се съдържа предважителна забрана за практикуването му в обекти, включени в „Натура 2000“.

Вместо това с Директивите се определя рамка за контролиране на лова, за да се гарантира наличието на равновесие между лова и дългосрочния интерес от запазване на здрави и жизнеспособни популации от видовете, които могат да се ловуват.

Насоки на Комисията относно лова

За да се улесни разбирането на Директивата за птиците в частта ѝ, засягаща практиката за лов на диви птици в Европа, Комисията е изготвила документ с насоки по въпроса.

В документа се разглеждат както правните, така и научно-техническите измерения на устойчивия лов. В него се съдържат и препоръки по въпроси като определени ловни сезони или обкръжаването, което би могло да възникне в случай на съвпадащи дати на откриване и закриване на ловни сезони.

Документът е изготвен в условията на тесни консултации с ловни и консервационни групи, които са подписали споразумение относно устойчивия лов с оглед продължаване на диалога относно практиките на устойчив лов.

Туризм

Туризмът е един от най-бързо развиващите се икономически отрасли в Европа. Тъй като все повече хора работят по-малко часове и ползват по-кратки, но по-чести отпуски, съществува нарастващ интерес към по-специализирани форми на туризъм като природен туризъм и проява на все по-голям интерес към естествената околна среда. Тези алтернативни форми на туризъм бележат почти три пъти по-бърз растеж в сравнение с класическите туристически пазари.

В обекти, включени в „Натура 2000“

Много обекти, включени в „Натура 2000“, могат да действат като магнит за такива посетители, като им предлагат възможности да почувстват природата непосредствено, било чрез любуване на дивата природа, екскурзии, изследване, каране на кану и т.н. ... Това на свой ред може да спомогне за диверсифициране на местната икономика и за насърчаване на вътрешните инвестиции в местни предприятия и свързани с туризма инициативи.

Въпреки това е важно да се гарантира, че туризмът се развива така, че да не се увреждат природни ценности в съответната територия. Това се постига по-лесно при наличие на законен интерес от запазването на природните ресурси. В противоречие с това на много обекти за масов туризъм се проявява тенденция към пряко съревнование с природата, особено по морските крайбрежия и в планините.

Тъй като туризмът е твърде конкурентна индустрия, внимателното планиране играе централна роля за успеха на всяка инициатива. Това не само способства за осигуряването на гаранции за устойчиво използване на ценните природни ресурси, но и насърчава постигането на по-добра интеграция между туристическите дейности и другите дейности в селските райони. Едва ли би имало смисъл от развитието на туристически център или природен

маршрут в обект, включен в „Натура 2000“, ако той не е лесно достъпен или хората няма къде да пренощуват или да се нахранят наблизо.

Ръководство на Комисията относно развиването на природен туризъм

Комисията е публикувала ръководство за добри практики относно „Използването на природното и културното наследство за развиване на устойчив туризъм в селските райони“. В доклада се разглеждат последните

тенденции в селския туризъм в Европа, техните възможности и ограничения и се формулират практически препоръки към стопански предприятия, ръководители и местни органи относно подхода за устойчиво развиване на такива форми на туризъм.

Докладът може да се изтегли чрез интернет на следния адрес: http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/studies/ecosystems/study_sustainability.htm. Хартиени екземпляри на английски, френски, немски, италиански и испански език могат да се поръчат на следния адрес за електронна поща: entr-tourism@cec.eu.int

Канарските острови: рай за природните туристи

Ежегодно над 11 милиона туристи посещават Канарските острови. Въпреки че повечето идват заради слънцето, се наблюдава постоянно увеличаване на природния туризъм, който цели по-екологосъобразна качествена почивка. А има толкова неща да се видят! На Канарските острови е събрано цялото световно биологично разнообразие от растения, в моретата съжителстват делфини и костенурки, а вътрешността, която прилича на сценичен декор, крие много редки и необичайни видове.

В резултат на това над 30% от островите са определени като обекти, включени в „Натура 2000“. Това международно признание допринесе много за допълнителното засилване на стопанската дейност, свързана с природния туризъм. То доведе и до създаването на някои интересни партньорства, при които приходите от туризъм подпомагат работата по опазване на редки видове като, например, гигантския гушер Hierro (най-голямото влечуго в Европа). Не е чудно, че сега този мил гигант е талисманът на острова.

Туризмът в обекти в Лапландия, включени в „Натура 2000“

Лапландия покрива обширни територии от гори и блатата с невероятна природна красота. Когато територия от 300 km² беше определена като обект, включен в „Натура 2000“, местните общности първоначално се противопоставяха поради страх, че това би спряло процъфтяващия туристически пазар.

Обратно, отговорният за парковете орган ги уверяваше, че това би спомогнало за създаване на работни места и за откриване на нови стопански възможности. Той разработи поредица от внимателно планирани природни маршрути, по които да се движат посетителите, далеч от чувствителните райони и в същото време осигуряващи възможност за приятни изживявания.

Маршрутите се оказаха толкова популярни, че се превърнаха в новина на първа страница. Оттогава насам местните стопански предприятия се радват на постоянно нарастване на броя на посетителите и много вече възприемат „Натура 2000“ като потенциален съюзник, а не като пречка.

Развиването на нови дейности в обекти, включени в „Натура 2000“, не се изключва автоматично. Вместо това решенията трябва да се вземат за всеки случай поотделно по етапната процедура, определена в Директивата за местообитанията

Оценка на нови проекти за

Нови проекти за благоустройство в обекти, включени в „Натура 2000“

Понякога се предлагат нови планове и проекти за благоустройство, които биха имали въздействие върху обекти, включени в мрежата „Натура 2000“. Например, би могло да става въпрос за строителство на нов път, турис-

тически комплекс или откриване на нова каменна кариера.

Би могло да става въпрос и за големи промени в текущото земеползване във и около обект, включен в „Натура 2000“ като, например, мащабно залесяване или преминаване към интензивна обработка на земята.

Никоя от тези дейности не се забранява предварително съгласно директивите на ЕС. Вместо това те трябва да се подложат на оценка, чрез която да се определи вероятното въздействие върху обектите, включени в „Натура 2000“. Ако се прецени, че вредата е съществена, трябва да се намерят алтернативни решения.

Ако все пак не съществуват алтернативи и проектът е от преимуществен обществен интерес, планът може да се одобри, при условие че се спазват определени условия. Тези условия са определени в член 6 от Директивата за местообитанията и следват принципа на устойчиво развитие.

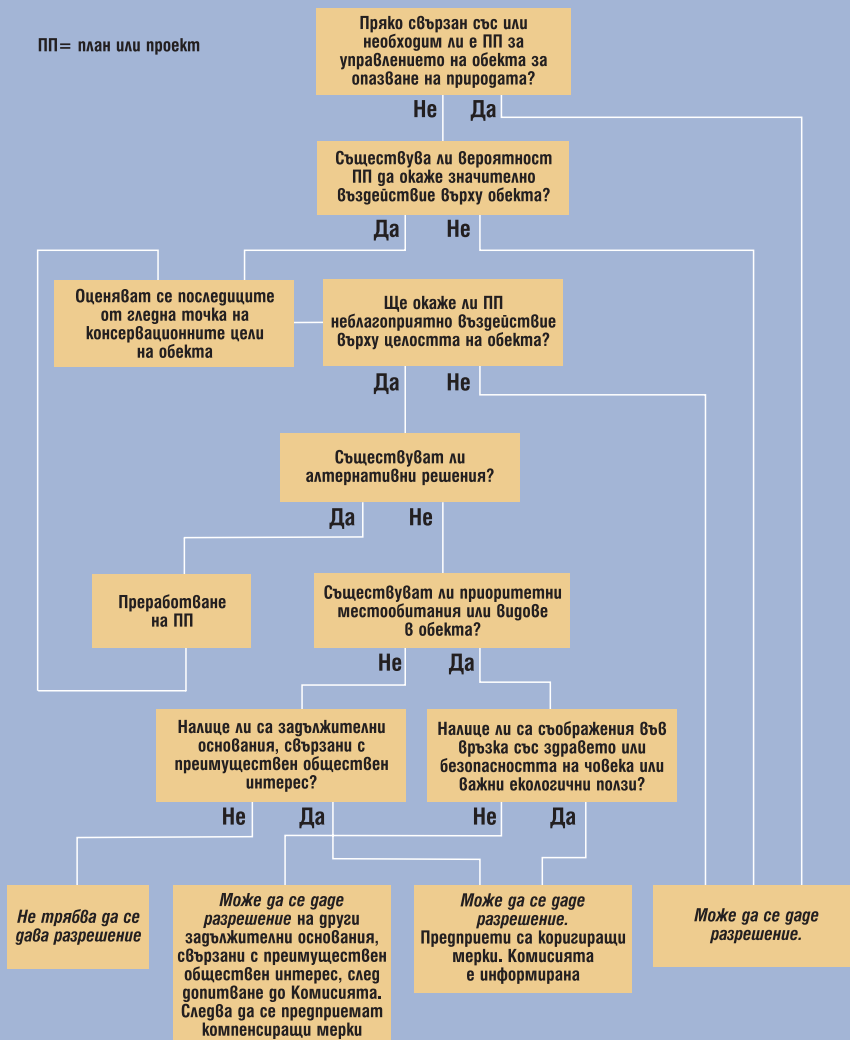
Стъпалообразна процедура

В член 6 от Директивата за местообитанията се определя стъпалообразна процедура на разглеждане дали могат да се разрешат определени планове или проекти. Терминът „проект“ включва както строителни работи, така и други вмешателства в естествената околна среда. Терминът „план“ включва планове за земеползване със задължителна правна сила и отраслови планове или програми, но не включва общи декларации във връзка с политиката.

➤ **Първа стъпка:** Първата стъпка е да се определи дали съществува вероятност планът или проектът да окаже значително въздействие върху обекта. Ако се стигне до заключение, че няма вероятност от значително въздействие, може да се даде разрешение за проекта.

Разглеждане на планове и проекти, засягащи обекти, включени в „Натура 2000“

ПП= план или проект

➤ **Втора стъпка:** От друга страна, ако съществува вероятност планът или проектът да оказва значително въздействие върху обекта, от предлагащия се изисква да преработи проекта, за да се отстрани вероятността от тези въздействия или да обмисли алтернативни възможности (например, промяна на маршрута на предложена пътна схема,) които не биха оказвали отрицателно въздействие върху обекта.

➤ **Трета стъпка:** Ако не съществуват алтернативи, но проектът или планът се считат за абсолютно необходими, т.е. представляват преимуществен обществен интерес, тогава може да се даде ход на проекта или плана, при условие че се предприемат подходящи коригиращи мерки, с които да се гарантира запазването на общата цялост на мрежата „Натура 2000“.

Налице е допълнителна предпазна мярка за плановете или проекти, които има вероятност да засегнат обект, в който съществуват приоритетни местообитания или видове. В този случай е необходимо да се докаже, че те са необходими от съображения, свързани със здравето или безопасността на човека, или че ще осигурят ползи от първостепенно значение за околната среда.

Решенията, свързани със стъпки от 1 до 3, се вземат от националните органи на съответните държави-членки. Комисията не се намесва при вземането на тези решения, освен в случай на официално обжалване на взетото от държавата-членка решение.

Въпреки това, Комисията трябва да бъде информирана за всички предложени компенсиращи мерки за всички одобрени съгласно стъпка три плановете или проекти, за да може тя да провери дали не се засяга последователността на мрежата „Натура 2000“.

В много изключителни случаи, по повод на някои проекти, засягащи приоритетни видове и местообитания, Комисията може също да се произнесе със становище, което отменя стъпка 2, ако държавата-членка представи убедителни аргументи относно преимуществения обществен интерес на проекта, съпроводени от подходяща компенсационна схема (виж огледения в рамка пример).

Насоки на Комисията

С оглед улесняване на разбирането на тези разпоредби Комисията е изготвила насоки, които предоставят незадължителна методологична помощ за извършване или преразглеждане на оценките по член 6, параграфи 3 и 4 от Директивата за местообитанията.

Проект за благоустройство на главното пристанище в Ротердам

През 2002 г. нидерландското правителство предложи голям проект за разширяване на пристанището и прилежащата промишлена зона в Ротердам. Това разширяване щеше да окаже отрицателно въздействие върху местообитанията и видовете (в т.ч. приоритетните сиви дюни) в околните специални зони на консервация/специални защитени територии. При условията на спазване на разпоредбите на член 6 от Директивата за местообитанията нидерландското правителство извърши подробна оценка на проекта и стигна до заключение, че той е от преимуществен обществен интерес и не са възможни алтернативни решения.

Въз основа на подробната оценка на възможното въздействие върху включените в „Натура 2000“ ценности то предложи следния пакет от компенсиращи мерки:

- създаване на 100 ха нови приоритетни сиви дюни (код 2130*), които да се развият в продължение на срок от 20 години
- създаване на 10 ха влажни дюнни междини (код 2190), за да се осигурят нови местообитания за приоритетната орхидея *Liparis loeselii*
- създаване на нова зона от подвижни бели дюни (код 2120), равняваща се на изгубената зона вследствие на проекта, и накрая
- опазване на допълнителни 31 250 ха морска зона в района на специалната защитена територия Voordelta. Тук целта не е създаване на нови местообитания, а въвеждане на мерки за намаляване на въздействието върху морското дъно като, например, въвеждане на ограничения за риболов с цел да се подобрят условията за търсещите храна птици.

Тези компенсиращи мерки бяха одобрени от природозащитни НПО и представителите на рибно стопанския отрасъл. Те бяха одобрени и от Комисията, която се произнесе с положително становище в съответствие с член 6, параграф 4. През април 2003 г. беше дадена зелена светлина на проекта.

Успехът на мрежа
„Натура 2000“ зависи от
наличието на добро разбиране
на разпоредбите на
Директивите за
местообитанията
и за птиците

„Натура 2000“: разсейване на

Общественото допитване е жизненоважна част от процеса, наречен „Натура 2000“. За да се постигне целта на обсъжданията, те трябва да се провеждат в атмосфера на взаимно разбирателство и доверие.

Въпреки това, през годините на прилагане на директивите на ЕС в областта на опазването на природата се породиха редица погрешни схващания. Те не само водят до объркване по въпроса, но и пораждат неоснователни тревоги.

По-долу са изброени отговорите на най-често пораздащите се тревоги. Надяваме се те да разсеят някои страхове и да насърчат по-доброто разбиране на крайните цели на „Натура 2000“.

- **„Директивата за местообитанията е общностна инициатива, тайно замислена от технократи в Брюксел“**

„Натура 2000“ представлява пряка отговорна реакция на тревогите на обществото за бързата загуба на природа в Европа. Според скорошно проучване на „Евробарометър“ над една трета от европейците се тревожат от изчезването на видове и загубата на естествени територии.

В отговор на тези тревоги министрите на околната среда в държавите-членки единодушно приеха Директивата за местообитанията през 1992 г. след петгодишни обсъждания в рамките на Съвета и Европейския парламент. През този период много заинтересовани групи заявиха позицията си пред държавите-членки и пред Комисията и техните забележки бяха взети предвид.

- **„Всички обекти, включени в „Натура 2000“, ще се превърнат в природни резервати“**

Ако определен обект е включен в „Натура 2000“, то е заради европейското му значение

за видовете или местообитанията, изброени в Директивата за местообитанията или Директивата за птиците. В много случаи тези видове или местообитания вече се намират в благоприятно състояние на консервация благодарение на съществуващите човешки дейности. Всичко, което е необходимо да се направи, е да се запази това състояние.

Поради това определянето на обект като специална зона на консервация не означава предварително, че всички осъществявани в обекта дейности ще трябва да се променят или преустановят. При осъществяването им, обаче, трябва да се вземат под внимание съществуващите редки видове и местообитания и да се гарантира тяхното благоприятно състояние на консервация.

Държавите-членки решават как да се постигне това. Те разполагат с избор от механизми, които да използват за управление на даден обект: нормативно установени (напр., създаване на природен резерват), договорни (напр., подписване на договори за управление със собственика на земята) или административни (предоставяне на необходимите средства за управление на обекта).

Няколко държави-членки вече действат по този начин и има вероятност за повечето територии в „Натура 2000“ да се прилагат административни и договорни мерки.

- **„Ще спрем всякаква дейност в обекта заради опазването на природата“**

Разбира се, ще има случаи, в които ще трябва да се вземат решения за ограничаване или преустановяване на някои дейности, които представляват значителна заплаха за видовете или местообитанията, заради които обектът е предложен за включване в „Натура 2000“. Но тези случаи трябва да се разглеждат индивидуално и не са общо правило.

„Натура 2000“: опазване в партньорство

митовете

Запазването на видове или местообитания в добро състояние на консервация не е непременно несъвместимо с човешката дейност. Всъщност оцеляването на много от естествените територии силно зависи от определени човешки дейности (напр., земеделие).

Някои от тези обекти вече се управляват в духа на „Натура 2000“. Включването им в мрежата „Натура 2000“ следва да спомогне за доброто им развитие в бъдеще.

Нещо повече, широкият мащаб на мрежата „Натура 2000“ означава, че тя може да се превърне в мощен съюзник за привличане на вътрешни инвестиции, което да спомогне за запазване на съществуващи практики на земеползване или за насърчаване на нови. Няколко мерки съгласно Регламента за развитие на селските райони сега специално се насочват към обекти, включени в „Натура 2000“, като признание за важната ѝ роля за поддържането на динамична селска околна среда.

- **„От Брюксел ще ни диктуват какво може и какво не може да се прави във всеки обект“**

Директивата за местообитанията и мрежата „Натура 2000“ се основават на принципа на субсидиарност. Държавите-членки сами решават как най-добре да се опазват обектите, определени като важни за Общността.

Макар и незадължителни, плановите за управление се определят в Директивата като полезен инструмент при определяне на онова, което е необходимо да се извърши, за да се запази или възстанови определен обект в добро състояние на консервация.

Тези планове са специфични за всеки обект и служат като средство за допитване до местните заинтересовани групи, с което се гарантира, че съдбата на определен обект, вклю-

чен в мрежата „Натура 2000“, може да се определя общо и в дух на сътрудничество и съвместно управление. Плановите за управление често помагат на заинтересованите групи да намерят общ език помежду си.

- **„След включването на определен обект в мрежата „Натура 2000“ той става недосегаем по отношение на бъдещи благоустройства“**

Директивата не възпрепятства предварително осъществяването на нови дейности или благоустройства в обект, включен в „Натура 2000“. Въпреки това, според изискванията на член 6 новите планове или програми, които могат да окажат значително въздействие, трябва да преминат през оценка на въздействието преди да бъдат осъществени.

Ако се окаже, че има вероятност предлаганата дейност да причини значителни вреди на обекта и са изчерпани всички възможни алтернативи, дейността все пак може да се осъществи, ако е от преимуществен обществен интерес и ако се предприемат мерки за компенсиране на загубата на заsegнатите видове или местообитания.

- **„Разноските по опазването са за сметка на жителите на обектите, включени в „Натура 2000“**

Задължение на държавите-членки и на Комисията е да гарантират, че разноските по „Натура 2000“ се поделят между всички. Именно поради това при представяне на националните им списъци с обекти от държавите-членки се изисква да извършат оценка на разходите за управление на териториите, в които съществуват приоритетни видове или местообитания, и да ги съобщят на Комисията.

Тези разноски могат да се разгледат с оглед да бъде осигурено съвместно финансиране съгласно различни общностни програми за финансиране.

Агроекологичните мерки съгласно Програмата за развитие на селските райони са от особено значение при финансирането на нискоинтензивно екологосъобразно земеделие в много обекти, включени в „Натура 2000“.

- **„Съществува всеобща липса на прозрачност относно „Натура 2000“**

Полагат се всички усилия, за да се гарантира, че дейността на Европейската комисия по отношение на създаването на „Натура 2000“ е възможно най-прозрачна.

В настоящата публикация се извършва позоваване на редица документи, съдържащи насоки, в които по-подробно се обясняват различните изисквания на двете директиви в областта на опазването на природата. Тези документи, както и много друга информация и примери за добра практика могат да се намерят на интернет страницата на Комисията, посветена на опазването на природата.

Повече информация относно „Натура 2000“ може да се намери на интернет адрес: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

„Натура 2000“ е най-амбициозната инициатива, която някога е предприемана за опазване на богатото природно наследство на Европа. Тя позволява на всички 27 държави-членки на ЕС да работят заедно за опазването на стотици от най-уязвимите видове и местообитания в техните естествени области на разпространение в Европа, без оглед на национални граници.

В центъра на инициативата стои създаването на екологична мрежа от обекти, известна като мрежа „Натура 2000“. Досега в нея са включени около 20 000 обекта. **Общо те обхващат почти 20% от територията на ЕС, т.е. територия, равняваща се по големина на територията на Германия и Италия, взети заедно.**

Тъй като „Натура 2000“ е неразделна част от селския ни пейзаж, важно е обектите да продължават да се управляват по начин, при който да се отчита присъствието на уязвими местообитания и видове.

Целта не е да се преустанови всякаква икономическа дейност, а да се определят параметрите, по които може да се осъществява тази дейност, като същевременно се опазва биологичното разнообразие на Европа. Всеки - от загрижения гражданин до частни земевладелци и ползватели, държавни служители и консервационни групи - играе важна роля за успеха на „Натура 2000“.

Биогеографски региони в Европейския съюз.

- Алпийски
- Атлантически
- Северен
- Континентален
- Макаронезийски
- Средиземноморски
- Панонски
- Балкански

Европейска комисия

„Натура 2000“: опазване в партньорство

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности

2005 г. - 16 стр. - 21 x 29.7 cm ISBN 92-79-00427-1

Служба за публикации

ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО
НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ
В БЪЛГАРИЯ